

Date: 30 April 2026

IMKONIYATI CHEKLANGAN TALABALARNI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Muxitdinova Gulbahor Saydakbarovna

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus
texnikumi "Elektrotexnika va elektronika asoslari" fani o'qituvchisi

So'nggi bir necha yil ichida ta'lim makonining klassik kontseptsiyasi sezilarli darajada o'zgardi. Hozirda talabalar gadget yordamida dunyoning istalgan nuqtasidagi ta'lim platformalariga kirishlari mumkin. Shubhasiz, kasb-hunar ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati cheklangan va sog'lig'i cheklangan kishilarga oson kasb egallash imkonini beradi.

ta'limni raqamlashtirish, adaptiv texnologiyalar, imkoniyati cheklangan o'quvchilari, inklyuziv ta'lim, ta'lim maydoni, elektron tizim, texnik resurslar.

O'quv jarayonini raqamlashtirish hozirda imkoniyati cheklangan o'quvchilarning uzluksiz ta'lim olishining asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kasbiy ta'lim, o'z navbatida, zamonaviy jamiyatda nogironlar va sog'lig'i cheklangan odamlarning ijtimoiylashuvi omilidir. Shunga ko'ra, imkoniyati cheklangan talabalar teng sharoitlarga ega bo'lishi va ta'lim resurslari, axborot va malaka oshirish vositalaridan foydalanishlari kerak. Nogironligi bo'lgan talabalar uchun ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatini ta'minlash uchun o'qituvchilar raqamli o'qitish usullarini yaxshi bilishlari kerak.

Nogironligi bo'lgan shaxslarni o'qitishning ustuvor yo'nalishi - inklyuziv muhitni yaratish, ya'ni barcha talabalar uchun ularning ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim olishdan teng foydalanishni ta'minlaydigan muhit.

Nogironligi bo'lgan shaxslarni tarbiyalashda ko'pincha maxsus texnikalar, yondashuvlar va maxsus shartlar qo'llaniladi. Bunday chora-tadbirlar talabani qo'llab-quvvatlash, o'quv jarayoni va o'quv dasturiga moslashishga yordam berish yoki nogironligi tufayli yuzaga kelgan salbiy tomonlarni tuzatish, o'rganish sifatini oshirish va o'qishga individual yondashuvdan foydalanish uchun zarurdir.

Ta'lim tizimining hozirgi holati noan'anaviy ta'lim texnologiyalarining roli ortib borayotgani bilan tavsiflanadi. Ta'lim oluvchi tomonidan ularning yordami bilan bilimlarni o'zlashtirish an'anaviy texnologiyalarga qaraganda ancha tezdir. Ushbu texnologiyalar bilimlarni rivojlantirish, egallash va tarqatish xarakterini o'zgartiradi, o'rganilayotgan fanlarning mazmunini chuqurlashtirish va kengaytirish, uni tezda yangilash, samaraliroq o'qitish usullarini qo'llash, shuningdek, har bir kishi uchun ta'lim olish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytirish imkonini beradi.

Raqamlashtirish elektron tizimga o'tishni ifodalaydi. Ta'kidlash joizki, ta'limning raqamli transformatsiyasi nafaqat uning tuzilishi va mazmunini, balki butun o'quv jarayonini tashkil etishni ham o'zgartiradi. Hozirgi vaqtda raqamlashtirish ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining elektron ta'lim va ta'lim muhitiga singib ketishiga yordam beradi. Ta'lim

tizimining dolzarb vazifasi o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirishdan iborat. Bu ularning yangi elektron o'quv kurslarini yaratishi va o'qitish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni qo'llashi uchun zarur.

Zamonaviy ta'limni raqamlashtirish quyidagi afzalliklarga ega:

- butun ta'lim tizimining yangi rivojlanish bosqichiga o'tishi;
- talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- ta'lim ishtirokchilarida raqamli savodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirish;
- ta'lim muhitiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- o'qitishning innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va boshqalar.

Raqamlashtirish sharoitida ta'lim muassasalarida axborot-ta'lim muhiti, birinchi navbatda, o'zgarimoqda, xususan:

- ta'lim resurslari (elektron kutubxonalar, onlayn konferentsiyalar, elektron axborot va ta'lim muhitlari, ta'lim portallari, veb-seminarlar, onlayn ma'ruzalar va boshqalar);
- texnik resurslar (interfaol doskalar; noutbuklar; internet; mobil qurilmalar va boshqalar);
- o'quv jarayoni (ijtimoiy tarmoqlar, elektron pochta, masofaviy ta'lim va boshqalar).

Zamonaviy pedagogik ta'limda nogironligi bo'lgan shaxslarni o'qitish texnologiyasi kompyuterdan foydalanishning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- ular ta'limni individuallashtirish usullarini ishlab chiqish va amalga oshirishda yordam beradi;
- Ular har bir o'quvchiga bilimlarni o'ziga mos sur'at va usulda egallash imkonini beradi;
- Ular o'quvchilarning rivojlanishi va o'qishi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, ular o'z faoliyatini oshiradi, kognitiv faolligini faollashtiradi va o'rganish istagini uyg'otadi.

V.I. Kolixalov ta'lim jarayonida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklarini ta'kidlab, "Zamonaviy IT texnologiyalaridan foydalanish texnologiyalarni takomillashtirish, ta'lim jarayonini har bir bolaning ehtiyoji va imkoniyatlaridan kelib chiqib individuallashtirish hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida ta'limning yangi sifatiga erishishni ta'minlagan holda zamonaviy avlodning maktabga bo'lgan qiziqishi va ishtiyoqini oshirish imkonini beradi". Bundan tashqari, o'quv materialini to'g'ri idrok etishni ta'minlash uchun turli formatlarda osongina taqdim etilishi uchun tanlangan bo'lishi kerak: eshitish qobiliyati zaif o'quvchilar ma'lumotni vizual tarzda olishlari kerak, ko'rishda nuqsonlari bo'lganlar - eshitish orqali, nevropsikiyatrik nuqsonlari bo'lganlar esa ularni tushunishlari uchun eng mos keladigan vizual shaklda olishlari kerak.

Harakat tayanch o'quvchilari "Elektrotexnika va elektronika asoslari" fanidan o'quv jarayonida raqamli laboratoriyadan foydalanish quyidagilarga imkon beradi:

o'qitishga yangicha yondashuvlarni amalga oshirish o'quvchilarning mustaqil izlanishi, axborotni qayta ishlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ko'maklashish, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochiradi; har-xil zanjir sxemalari ulanishini bajarganda to'g'ri yoki noto'g'ri ulanganligini bilib olishadi.

Date: 30 April 2026

Barcha afzalliklarga qaramay, zamonaviy ta'limni raqamlashtirish tendentsiyasi ham o'zining kamchiliklariga ega, ular quyidagilardan iborat: elektron ta'limga o'tish tufayli o'qituvchining ta'lim jarayonining to'liq huquqli sub'ekti sifatidagi ahamiyatining pasayishi; kasbiy sohada amaliy ko'nikmalarni egallash imkoniyatining yo'qligi Elektron qurilmalardan (planshetlar, mobil qurilmalar, noutbuklar) doimiy foydalanish natijasida talabalarning jismoniy va ruhiy salomatligi yomonlashmoqda. Raqamlashtirishning salbiy tomonlarini bartaraf etish uchun bu masalaga ko'proq e'tibor qaratish lozim.

Raqamli texnologiyalar orqali ta'lim berilsa ta'lim oluvchilarga ta'lim olish usullari osonlashmoqda. Bunda esa ta'lim tizimi vostilari rolini multimediyalar, kodoskop, kompyuter, noutbuk, internetga ulangan televizorlar, telefon liniyalar, smart doska, proyektorlar bajarib beradi. Ta'lim beruvchilarga bunday vositalar bilan dars mashg'ulotlar o'tkazish ta'lim sifatini oshirishni ta'minlaydi. Onlayn darslarda raqamli texnologiyalar qo'llanilishi yaxshi samara berishi ma'lumdir.

Ta'kidlash joizki, ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi ta'limni raqamlashtirishga qaratilgan global tendensiyaning boshlanishi bo'lib, zamonaviy, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashda keng imkoniyatlarni namoyon etdi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari va keyingi istiqbollar ushbu sohadagi tadqiqotlar. Ta'limni raqamlashtirish talabalarning o'quv jarayoniga qiziqishi va motivatsiyasini oshirishga yordam beradi. Ta'limni raqamlashtirish ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda

kognitiv faollik darajasini oshirish. Raqamlashtirish tendensiyasi kontekstida ta'lim texnologiyalari talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularning kasbiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ko'maklashish. Yana shuni ta'kidlash kerakki, texnik o'qitish vositalarining o'ziga xos imkoniyatlari o'quv jarayoniga yangi tarkibiy elementlarni kiritish imkonini beradi, imkoniyati cheklangan shaxslardan bilimli mutaxassislarni tayyorlashga yordam beradi. Raqamlashtirish jarayoni professional muammolarni hal qilishga tayyor, mustaqil, ijodiy mutaxassislarning rivojlanishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Terenteva O.S. "Primenenie sifrovix texnologiy pri obuchenii studentov s ogranichennimi vozmojnostyami zdorovya: problemami perspektivonogo razvitiya Kultura. Obrazovaniye. 2023. № 3. S. 138–151.
2. Raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasida qo'llanilishi <https://doi.org/10.24412/2181-1784-2022-5-2-538-545> Mirzahmedova Nargiza Dilmurodovna Nizomiy nomidagi TDPU "Axborot texnologiyalari" kafedrasida katta o'qituvchisi
3. Kolixalov V.I. Razvitie sistemnogo neprerivnogo pedagogicheskogo obrazovaniya v usloviyax sifrovizatsii obrazovaniya // Chelovek i obrazovaniye. 2018. № 4 (57). S. 118–121.

Date: 30 April 2026

4. Muller O.Yu. Primenenie adaptivnix texnologiy pri obuchenii studentov s osobimi obrazovatel'nimi potrebnostyami // Alma mater 2022. № 8. S. 65–69.
5. Tkachenko E.N. Sifrovoe budushee obrazovanie // Trudnoe sotsialnoe otnosheniya. 2022. T. 33. № 3 (171). S. 90–98.
6. Terexova M.V. Osobennosti primeneniya kompyuternix texnologii pri obuchenii detey s ogranichennimi vozmojnostyami zdorovya // Nauchno-metodicheskiy elektronniy jurnal «Kontsept». – 2017. – T. 31. – S. 1411–1415. – URL: <http://e-koncept.ru> // 2017 // 970297.htm

